

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

תוכן

- א. פסידא דפועלים לא סיירא לארעיה מאורתא פסידא דבעל הבית ויהיב להו כפועל בטל 2
- ב. דאוגיר אגורי לדוולא ואתא מטרא פסידא דפועלים אתא נהרא פסידא דבעל הבית ויהיב להו כפועל בטל.....3
- ג. האי מאן דאוגיר אגורי לדוולא ופסק נהרא בפלגא דיומא אי לא עביד דפסיק פסידא דפועלים עביד דפסיק אי בני מתא פסידא דפועלים לאו בני מתא פסידא דבעל הבית....4
- ד. מאן דאגר אגורי לעבידתא ושלים עבידתא בפלגא דיומא אי אית ליה עבידתא דניחא מינה יהיב להו אי נמי דכותה מפקד להו דקשה מינה לא מפקד להו ונותן להם שכרן ... כפועל בטל.....4
- ה. באכלושי דמחוזא דאי לא עבדי חלשי.....6
- ו. יגמרו מלאכתן ויטלו שני סלעים ... דאייקר עבידתא ואימרו פועלים ואזל בעל הבית ופייסיהו ... דאמר להו אדעתא דמרחנא לכו באכילה ושתיה.....7
- ז. סלע נותן להם סלע ... דזל עבידתא מעיקרא ואגרינהו בטפי זוזא ולסוף אייקר עבידתא וקם בטפי זוזא.....8
- ח. יגמרו מלאכתן ויטלו שני סלעים ... דזל עבידתא ואימר בעל הבית ואזול פועלים ופייסיהו ... דאמרי ליה אדעתא דעבדינן לך עבידתא שפירתא.....8
- ט. סלע נותן להם סלע ... דאזילו אינהו גביה זוזא ... השתא קים לך.....9
- י. פועל יכול לחזור בו אפילו בחצי היום.....10
- יא. שאני ליה ... בין שכירות לקבלנות.....11
- יב. השוכר את הפועל ולחצי היום שמע שמת לו מת או שאחזתו חמה.....13
- יג. בדבר האבוד ודברי הכל.....14
- יד. הרי שמכר שדה לחבירו באלף זוז ונתן לו מעות מהן מאתים זוז בזמן שהמוכר חוזר בו יד לוקח על העליונה ... ובזמן שלוקח חוזר בו יד מוכר על העליונה.....17
- טו. מלמדין אותן שלא יחזרו כיצד כותב לו אני פלוני בן פלוני מכרתי שדה פלונית לפלוני באלף זוז ונתן לי מהם מאתים זוז והריני נושה בו שמונה מאות זוז קנה ומחזיר לו את השאר אפילו לאחר כמה שנים.....19
- טז. בעל חוב דינו בבינונית.....19
- יז. מעידית שבה ומזיבורית שבה.....20
- יח. הניזקין שמין להן בעידית.....20

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

יט. האי מאן דזבין מידי לחבריה וקא עייל ונפיק אזווי לא קני לא קא עייל ונפיק אזווי
קני 21

דף עז.

א. פסידא דפועלים לא סיירא לארעיה מאורתא פסידא דבעל הבית ויהיב להו כפועל בטל

פועל שלא¹ עשה המלאכה שנשכר לה, אף על פי שאין המניעה ממנו, אלא בגלל סיבה אחרת, או אפילו אונס שאינו יכול לעשותה, אם הסיבה או האונס היו מדברים שהיה להעלות על דעתו של הפועל שתבא, אף על פי שגם בעה"ב היה לו לידע, או ששניהם לא היה להם לידע, פטור בעה"ב מלשלם שכרו, אבל אם היה על בעה"ב לידע ולא הפועל, חייב² לשלם לו שכרו.

ובמקום ספק יד המוחזק על העליונה³.

¹ רמ"א שלד א ועיין שו"ע ונו"כ שי ג נבי שכירות בהמה

² כתב במחנ"א (ה' שכירות פועלים סימן ד) במקום שאמרו פסידא דבעה"ב אלא שלפועל לא היה הפסד, כגון שבלא"ה לא מצאו להשתכר, תליא בפלוגתא אם חייב לשלם לו, שלדעת התוס' שפירשו גבי הלכו חמרים שהחייב הוא מדינא דגרמי (עי' פרק י הערה ז), א"כ כשלא הפסידו אין כאן גרמי ופטור מלשלם, והביא שם בשם עוד כמה פוסקים הסוברים כן, אבל לדעת הרמב"ן והרשב"א בהך דהלכו חמרים משמע שהחייב הוא מדין התחלת מלאכה שהוא קנין, א"כ אף כשלא הפסיד חייב לשלם, עיין שם.

³ הטור (בסימן שלד) כתב שהמוציא מחבירו עליו הראיה ויד פועל על התחונה, וכתב בד"מ בשם תרה"ד שלפ"ז אם הקדים לו שכרו יד פועל על העליונה, ובשו"ת שבו"י (ח"א סימן קעו) דייק מדברי הטור שה"ה אם תפס הפועל אין מוציאין מידו, ותמה במנח"פ שמדברי התרה"ד משמע שרק בהקדים לו שכרו אמרינן פסידא דבעה"ב, משום שמסתמא נתרצה שאף אם יארע אונס יהא השכר שלו, אבל תפיסה לא מהני, וכעין זה כתב בדברי משפט (בסימן שי ושלד) והאריך להוכיח כן מסוגיא דספינה ויין (ב"מ דף עט), וכן משמע מדברי הגר"א (בסימן שלד סק"ה), וצריך לומר דמ"ש יד פועל על התחונה והממע"ה, היינו משום שבא להוציא ידו על התחונה, וכשהקדים לו שכרו מוטל על בעה"ב להתנות, ובערוה"ש כתב דלא מהני תפיסה, שמעיקר הדין הוא כן, שכששניהם ידעו הרי גם הפועל פשע, ולמה ישלם לו, ואם שניהם לא ידעו הרי גם בעה"ב אנוס הוא, ומשמאי גזרו על הפועל שלא ירויח, ועי' אולם המשפט (סימן שיא) ובשו"ת חק"ל (ח"ב סימן פא), ועי' עוד בפרק ב (הערה נ). ועב"פ נראה שאם בעה"ב אנוס פטור מלשלם שכרו.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

לפיכך השוכר פועל⁴ להביא לו תבואה ממקום פלוני, והלך ולא מצא, והיה על בעה"ב לידע שיתכן שלא ימצא⁵, נותן לו שכר כדין פועל בטל⁶.

וכן אם שכר פועל לחפור בשדהו, ובא מטר בלילה ואי אפשר לחפור, אם הראה בעה"ב השדה לפועל בערב, והיה על הפועל להבין שכשירד מטר בלילה אי אפשר לחפור, פטור מלשלם לו, שכיון שראו פועלים השדה וראו שירד מטר בלילה, לא היה להם לבא למחר, ואפילו שכר הליכה לא יתן להם. אבל אם לא הראה לו השדה⁷, משלם לו שכרו, שהיה לו להודיעם שלא יבואו⁸, ויש אומרים⁹ שאם ביקר בעה"ב עצמו בשדה מבערב וראה שיש צורך בפועל ואפשר לחפור¹⁰, אף על פי שהפועל לא ראה, פטור מלשלם לו.

ב. דאוגיר אגורי לדוולא ואתא מטרא פסידא דפועלים אתא נהרא פסידא דבעל הבית ויהיב להו נפועל בטל

⁴ שו"ע ונו"ב שלג ב

⁵ ובשו"ע כתב גבי מצאו שדה שהיא מלאה מים, שביקר השדה מבערב ומצא שצריכה פועלים ומה היה לו לעשות, ומשמע מכאן שאינו צריך למרוח עוד פעם ולילך באשמורת הבוקר קודם שיבאו הפועלים, דכל שעשה כדרך שרגילים לעשות, אינו בגדר פושע במה שלא ידע, אבל אם לא מרח כלל לידע הו"ל פושע וחייב.

⁶ ועיי' סמ"ע (סימן שלה סק"ח) שנראה שמפרש בדברי המ"מ שגם עבור ההליכה אינו נותן אלא כפ"ב, ולפי"ז כשהוא אנוס אינו משלם כלל עבור ההליכה, וכן משמע קצת במאירי. ובנה"מ (שם סק"ב) משמע שעבור ההליכה משלם לו כשכר הליכה, שלגבי ההליכה הו"ל כשוכר פועל להביא שליחות ממקום למקום והלך ולא מצא, שנותן לו שכרו משלם

⁷ רמ"א שלד ב

⁸ וביאר הסמ"ע (סק"ו) שאין רוב השדות נמנעות מלחפור מחמת המטר ולא היה להם לחשוב שלא יוכלו לעבוד, אבל בעה"ב יודע דרך שדהו והו"ל להתנות, בתוס' ורא"ש בפירוש שני כתבו שמכיון שלא הראה להם השדה יכולים לומר לריפקא סתם נשכרנו תן לנו שדה אחרת, והרמ"א נקט רק פירוש ראשון, ולכאורה לפירוש שני אם בבקר כשהודיעם כבר אינם מוצאים להשתכר, שוב חייב בשכרם כדין בעה"ב החוזר בלא סיבה, אבל לפירוש ראשון כל שהודיעם בבקר לפני התחלת המלאכה פטור מלשלם שכרן שהרי גם הוא אנוס הוא, וצ"ע. פתחי חושן חלק ד פרק יב הערה ז

⁹ רמ"א שם כדעת הרמב"ם

¹⁰ דכיון שביקר וראה שצריך פועלים מה היה לו לעשות, משא"כ לדעת שאר הפוסקים אינו תלוי בביקור בעה"ב אלא בראיית הפועל, וכל שלא ראהו הפועל חייב בעה"ב להתנות, וכתב הפרישה בדעת הרמב"ם שאם גם בעה"ב לא ראהו נראה מדעתו שעכ"פ שכרן אף אם לא יצטרך, והמחבר (בסימן שלג סעיף א) סתם כדעת הרמב"ם. ובערוה"ש מפרש דלא פליגי בעיקר הדין, דודאי בשדה שאין דרכה להשתנות מודה הרמב"ם שאין ראית בעה"ב מעלה ולא מוריד, דממ"נ אם המטר מונע מלהרוש בכל השדות פשיטא דהפסד דפועל, אלא ודאי שאין כל השדות נמנעות מלהרוש בגלל המטר, ותלוי לפי לחות הקרקע ורכותה, ואם השדה עומדת במצב אחד מה מועיל ראית בעה"ב או לא, אלא תלוי בראית פועל, וע"כ צ"ל דהרמב"ם איירי בשדה העלולה להשתנות במצבה ע"י המטר, ואם ראה אותה בעה"ב מבערב במצב שאף אם ירד מטר תהא ראויה להרישה אלא שמסיבה אחרת נתקלקלה ע"י המטר, גם שאר פוסקים מודים שבעה"ב אנוס הוא, שהרי גם אילו ראו הפועלים לא היו יודעים שישתנה מצב השדה.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

שכרו להשקות¹¹ שדהו ובא מטר בלילה, ואין צורך להשקות, אינו נותן לו כלום, ואפילו כפועל במל אינו נותן להם¹², וכן אם בא מטר באמצע היום, אינו נותן לו רק עבור הזמן שעבר.

בא הנהר והשקה השדה ואין צורך להשקות, נותן לו כפועל במל.

ג. האי מאן דאוגיר אגורי לדוולא ופסק נהרא בפלגא דיומא

אי לא עביד דפסיק פסידא דפועלים עביד דפסיק אי בני

מתא פסידא דפועלים לאו בני מתא פסידא דבעל הבית

השובר פועל¹³ להשקות שדהו מן הנהר, ופסק הנהר¹⁴, ואי אפשר להשקות, אם אין דרך הנהר לפסוק, או שדרכו לפסוק אלא שגם הפועל יודע מכך, אינו נותן לו כלום, ואם בעה"ב יודע דרך הנהר והפועל אינו יודע, כגון שאין הפועל מבני העיר ואינו יודע דרך הנהר, ונמצא שפשע בעה"ב במה שלא התנה. נותן לו כפועל במל.

ד. מאן דאגר אגורי לעבידתא ושללים עבידתא בפלגא דיומא

אי אית ליה עבידתא דניחא מינה יהיב להו אי נמי דכותה

¹¹ שו"ע ונו"כ שלד ב

¹² וביארו בתוס' בחילוק שבין בא מטר לבא נהר, שבמטר גם הפועלים יודעים שאחרי מטר אין צורך להשקות, משא"כ בנהר אפילו בני העיר אינם יודעים חריצי השדה, ועל בעה"ב היה להתנות. ובש"מ בשם הרשב"א פירש דנהרא לא עלה והשקה השדה, דאילו כן הרי הוא כמטר, אלא שעלה ונתקרב אל השדה ובמעט שיפתחו ראשי תלמים יכנסו המים וישקו השדה, והביא גם מדברי הראב"ד שכתב שבנהר לא מפלגינן בין בני מתא לבני מתא אחריתא, משום דפועלים לא פסקו עבידתייהו, דמנהרא משקו ליה בהמשכה, אלא שהוקלה המלאכה, וכמאן דשללים עבידתייהו בפלגא דיומא דמי.

¹³ שו"ע ונו"כ שם א

¹⁴ בשו"ע כתב בחצי היום אבל הטור לא הזכיר שפסק בחצי היום, ומשמע דה"ה אם פסק בלילה, ונראה שאף הרמב"ם סובר כן, ואף רבא לא קאמר לאפוקי אם פסק בלילה, אלא בא לומר שאע"פ שלא הועיל כלום בהשקאת חצי היום, נותן להם מה שעשו, וממילא נכלל בה שאם בא בלילה ולא עשו כלום, אינו נותן להם כלום,

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

מפקד להו דקשה מינה לא מפקד להו ונותן להם שכרו...

כפועל בטל

השובר את¹⁵ הפועל למלאכה ידועה, ונשלמה¹⁶ באמצע היום, יכול¹⁷ בעה"ב ליתן לו מלאכה אחרת שאינה כבידה מזו¹⁸, ויכול אפילו ליקח מחבירו¹⁹ מלאכה וליתן לו²⁰, ויש אומרים²¹ שאם רוצה בעה"ב להוסיף על שכרו, יכול ליתן לו אפילו מלאכה כבידה מזו.

שכרו²² למלאכה סתם, כיון שגם בתחילה היה יכול לתת לו מלאכה כבידה²³, בכל אופן יכול ליתן לו מלאכה כבידה מזו.

אין לבעה"ב²⁴ מלאכה אחרת לתת לו, אם ראה הפועל בתחלה שאין כדי מלאכה ליום שלם, אין בעה"ב חייב בשכרו רק עבור מה שעבד, ואם לא ראה הפועל, חייב לשלם שכרו גם לזמן שלא עבד כפועל בטל.

¹⁵ שו"ע ונו"כ שלה א

¹⁶ בכנה"ג (סימן שיא הגה"ט אות ז) דס"ל להרמ"ה דוקא כשנשלמה המלאכה ואין לו עוד מאותה מלאכה יכול לשנותו למלאכה אחרת, וכתב עוד אם הראה לו מלאכה ידועה ולא התנה, אינו יכול לתת לו מלאכה אחרת. ומ"מ מדברי הפוסקים משמע דלאו דוקא כשנשלמה המלאכה, ולעולם יכול לתת לו מלאכה כיוצא בה, אבל בערוה"ש פסק שאם לא נשלמה המלאכה אינו יכול לשנות למלאכה אחרת, אפילו אינה כבידה, ועי' חזו"א (ב"ק סימן כג ס"ק יד).

¹⁷ ואם אינו רוצה לעשות מלאכה אחרת, כתב החזו"א (שם) שדינו כחוזר ואם הוא קבלן ידו על התחנתונה, ובשו"ת מהרי"ל דיסקין (פסקים אות רטז) מסתפק באם נגמרה המלאכה ואמר לו בעה"ב המתן (עד שימצא מלאכה אחרת), אם יכול הפועל לתבוע עבור זמן ההמתנה, או שיכול בעה"ב לומר אמרתי לך להמתין אם תרצה לעשות עמדי, עיין שם, וצ"ע.

¹⁸ במהרי"ק (שורש קיב) מוכיח מכאן שכל תנאי שאדם מתנה אין הולכין אחר לשון התנאי, אלא כל שאינו קשה יותר ממה שהתנה עמו הוא בכלל התנאי (עי' פת"ח [ח"ג] דיני פקדון פרק יב הערה א)

¹⁹ ואם אינו רוצה לעשות בשל אחרים, כתב בני"י בשם התוספתא שאע"פ שאינו יכול לתבוע שכר בטלה, יכול לתבוע מה שעשה ואין דינו כחוזר, ואפילו אם הוקרה המלאכה, וה"ז כמוצא להשתכר במקום אחר, עי' חזו"א (שם סק"ה), ושם (סק"ז) דן בפועל שהקנה גופו אם חייב לעשות בשל אחרים. ובערוה"ש (סימן שלה סעיף ב) משמע שאפילו בקנין יכול לחזור ולא לעשות בשל אחרים.

²⁰ רמ"א שם

²¹ רמ"א שם

²² שו"ע ונו"כ שם

²³ סמ"ע, ובשו"ת ראנ"ח (סימן נג) משמע שמחלק בין שכרו לימים לבין שכרו למלאכה זו.

²⁴ שו"ע ונו"כ שם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

ואם היה מלאכה ליום שלם אלא שהפועל עשה מאמץ וגמר עבודתו בחצי היום אם בדרך כלל משלמים שכר נוסף עבור מאמץ כזה, נותן לו מה שעשה בתוספת שכר המאמץ, אבל אינו נותן לו עבור מה שלא עשה, ווקבלן שמקבל עבור גמר המלאכה, כיון שגמר, אפילו תוך הזמן שחשב מקבל כל שכרו²⁵.

הזכיר בשעת שכירות²⁶ ששוכרו ליום שלם, אף על פי שידע הפועל שאין במלאכה כדי יום שלם, חייב בעה"ב לשלם שכרו לכל היום.

מלמד שמת²⁷ התלמיד או שחלה, אם אינו רגיל בחול²⁸, או שהוא רגיל והמלמד יודע מכך, אינו נותן לו שכר לימי חליו של התלמיד, אבל אם האב יודע בחליו והמלמד אינו יודע, נותן לו שכרו משלם ואפילו יש לו תלמידים²⁹ אחרים שלומד עמהם, דדבורא לאחד דבור למאה.

יש אומרים שאם חלה התלמיד אין בעה"ב יכול להעמיד לו תלמיד אחר שילמד עמו. אם הפסיק לשלוח בנו שלא מחמת אונס, חייב בשכרו עד סוף הזמן, אא"כ יש מנהג או שהתנו אחרת, אלא שיש להסתפק אם יש דין שכירות פועל בת"ת שהתשלום הוא למוסד ולא למלמד³⁰.

ה. באנלושי דמחזוא דאי לא עבדי חלשי

בכל מקום³¹ שנתחייב בעל הבית לשלם לפועל כדין פועל בטל, אינו אלא בפועל סתם שנהנה בבטלה, אבל פועל הרגיל לטרוח הרבה, והבטלה קשה לו, נותן לו שכרו משלם, וכן הדין במלמד כיון שמלמד רגיל לעסוק בלימוד

²⁵ פתחי חושן שם הערה כו

²⁶ סמ"ע (שם סק"ב), שיכול הפועל לומר שכיון ששכרו ליום שלם, מסתמא יש לו מלאכה עבורי ולכן לא התנית, והט"ז מפקפק בדברי הסמ"ע, עיין שם.

²⁷ שו"ע ונו"כ ורמ"א שלד ד

²⁸ וכתב במחנ"א (ה' שכירות סימן ד) דלא דמי לחלה המלמד לדעת הר"מ שנותן לו שכרו (עי' פרק יא), דשאני התם שגופו קנוי ואמרינן נסתתפה שדהו.

²⁹ רמ"א שלה א

³⁰ פתחי חושן שם הערה לא

³¹ שו"ע ונו"כ שם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

עם הנערים כל היום³², והכל לפי ראות עיני הדיין³³ שדוקא אם נראה לבית דין שנהנה בלמודו יותר מבטולו, אבל אם נראה לבית דין שנוח לו בבטול, אינו נותן לו אלא כשאר פועל בטל.

ו. יגמרו מלאכתן ויטלו שני סלעים ... דאייקר עבדתא ואימרו פועלים ואזל בעל הבית ופייסינהו ... דאמר להו אדעתא דטרחנא לנו באכילה ושתיה

השוכר את הפועל וקציץ עמו שכרו, אינם יכולים לשנות גובה השכר בלי הסכמת שני הצדדים, בין הוזל השכר בשוק ובין נתייקר. ובמקום שיש מנהג לשלם תוספת יוקר, הכל כפי המנהג, אא"כ התנו אחרת.

אם³⁴ נתייקר שכר פועלים והראה לו הפועל פנים זועפות, ופייסו בעל הבית, אין הפועל יוכל לתבוע תוספת היוקר, שיכול בעל הבית לומר לא נתכוונתי לפייסך אלא באכילה ושתיה³⁵.

³² רמ"א שם, ובהנ"א הקשה הרי יכול ללמוד לעצמו, ותירץ בפלפולא הריפתא (אות י) שאף אם לומד לעצמו אינו עמל כ"כ וזה גורם לו כובד איברים, ואיירי כשאין תלמידים אחרים כמותו ללמוד עמהם, ואף אם יאמר לו ללמוד עם אחרים בחנם חייב לשלם לו, דמשום שהוא טובת הפועל אין בעה"ב נפטר, וכן הדין באכלושי דמחוזא. ובכנה"ג (סוף סימן שלג) משמע שעיקר הטעם שאינו יכול לחזור במלמד הוא מפני שדרך לשלם לו יותר מהראוי. וכתבו הפוסקים שאם יש למלמד תלמידים אחרים שלומד עמהם, בלא"ה לא שייך דין פועל בטל. ובשו"ת רדב"ז (ח"ב סימן תשנ) פירש דמלמד אין גופו נחלש כשאינו מלמד אלא שנחלש כח לימודו, וכשירצה לחזור ללימוד יקשה עליו. וכתב בכנה"ג דה"ה חזן נהנה יותר מחזונתו משיבתו בטל, ובשו"ת הרמ"א (סימן נ) כתב שרב המורה או"ה לא שייך לומר בו דאי לא עבדי הלשי, אבל מ"מ אין חילוק אצלו בין עבד ללא עבד, ולכן אינו מנכה לו הרבה, ועי' פת"ש (סימן שלג סק"ג) לענין שוחט, ובשו"ת חת"ס (הוי"מ סימן קעו) כתב דה"ה מוהל נוח לו למול ולקבל שכר מן השמים מלישב בטל, ונותן לו שכרו משלם. וכבר כתבו האחרונים שהכל לפי ראות עיני הדיין.

³³ ובשו"ת לחם רב (סימן ד) כתב שדוקא גבי מלמד כתב הרשב"א שהכל לפי ראות עיני הב"ד, אבל במרביץ תורה ודאי עונג גדול לו לדרוש

³⁴ שו"ע ונו"כ שלב ה

³⁵ בשו"ע סיים וכן עשיתי. ויש להסתפק כשאמר לו בעה"ב בפירוש שיוסיף לו בשכרו, אם מתחייב בדיבור בעלמא, ומדהוצרכו בגמרא לטעם שיכול לומר לא נתכוונתי וכו', משמע שבלא"ה צריך להוסיף להם, וכ"ש כשאמר בפירוש שיוסיף להם שחייב לתת כמו שהבטיח, ואף על פי שאינו אלא דיבור בלבד, צריך לומר שלאחר שהמשיך לעבוד ה"ז כשכירות מחדש והתחלת מלאכה לפי התנאי החדש, ואף על פי שמעיקר הדין לא היה הפועל יכול לחזור עד סוף השכירות הראשונה, ועי' שו"ת רשד"ם (יו"ד סימן רה) במרביץ תורה שקיבל הצעה טובה יותר ועל סמך שהבטיחו להוסיף לו וקיבל ערבים להבטחתם, הסכים להשאר אצלם, ודן שם בחיוב הערבים, ומשמע שעכ"פ פשיטא ליה שראשי הקהל חייבים להוסיף, דאל"כ גם הערבים פטורים, אלא

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא מציעא

אמנם כל זה בשוכר לזמן, אבל בשוכר שלא לזמן קצוב, כשם שיכולים לחזור מעצם השכירות, יכולים לחזור גם משאר תנאי השכירות וגם בדמי השכירות³⁶.

ז. סלע נותן להם סלע ... דזל עבידתא מעיקרא ואגרינהו בטפי זוזא ולסוף אייקר עבידתא וקם בטפי זוזא

השוכר פועל³⁷ בפחות ממחיר השוק, והוזל שכר פועלים בשוק, אינו יכול לפחות משכרו כפי מה שהוזל בשוק, וכן אם שכרו ביותר ממחיר השוק ונתייקר שכר פועלים, אינו צריך להוסיף לו כפי מה שנתייקר³⁸.

ח. יגמרו מלאכתו ויטלו שני סלעים ... דזל עבידתא ואימר בעל הבית ואזול פועלים ופייסוהו ... דאמרי ליה אדעתא דעבדינו לך עבידתא שפירתא

כבר התבאר שהשוכר את הפועל וקציץ עמו שכרו, אינם יכולים לשנות גובה השכר בלי הסכמת שני הצדדים, בין הוזל השכר בשוק ובין נתייקר. ובמקום שיש מנהג לשלם תוספת יוקר, הכל כפי המנהג, אא"כ התנו אחרת.

דשאני התם שמעשי ראשי הקהל א"צ קנין, וגם אין להוכיח מפועל שהסכים לפחות משכרו שמועיל בדיבור בלבד, דשאני התם שאינו אלא כמחילה, ומ"מ נראה כמ"ש ששכירות בתנאים אחרים א"צ קנין מחדש, ולפי"ז אינו מועיל אלא על מכאן ולהבא ולא על העבר. פתחי חושן חלק ד פרק ה הערה מד

³⁶ פתחי חושן שם הערה מ

³⁷ שו"ע ונו"כ שלב ו

³⁸ ונראה מפירושי הראשונים שאם שכרם ביותר משום שידע שהם פועלים מעולים, וכן כששכרם בפחות משום שהם פועלים גרועים, מוסיף או פוחת להם כפי היוקר והזול, וצ"ע.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

הוזל שכר פועלים והראה לו בעל הבית פנים זועפות³⁹, ופייסו הפועל⁴⁰, אין בעל הבית יכול לומר לא נתפשרתי אלא על דעת לפחות משכרך, שיכול הפועל לומר לא נתכוונתי בפיוס אלא לעשות לך מלאכה טובה יותר⁴¹.

ט. סלע נותן להם סלע... דאזילו אינהו גביה זוזא ...

השתא קים לך

כבר התבאר שהשוכר פועל⁴² בפחות ממחיר השוק, והוזל שכר פועלים בשוק אינו יכול לפחות משכרו כפי מה שהוזל בשוק, דין זה הוא בין אם הוזל פחות ממה שסוכם ובין אם הוזל כפי מה שסוכם ורוצה לפחות להם בערך יחסי, כגון שסיכמו שיתנו הנחה של עשר אחוז ממחיר מסוים והוזל בעשר אחוז בשוק אינו יכול לומר תזילו לי בעשר אחוז מהמחיר החדש⁴³. וכן אם שכרו ביותר ממחיר השוק בעשר אחוז ונתייקר שכר פועלים בעשר אחוז, אינו צריך להוסיף לו עוד עשר אחוז⁴⁴ כפי מה שנתייקר⁴⁵.

³⁹ כן הוא לשון הטור והשו"ע (בסימן שלב סעיף ה), והוא מדברי הרא"ש, ומשמע שלא חזר בו ממש, ואף לא אמר להם בפירוש שרוצה לפחות משכרם, אלא סתם הראה להם פנים זועפות, וגם מלשון רש"י משמע כן שפירש לשון הפרש והתרחקות, והיינו כדרך אנשים זועפים שאינם מראים קרבה, וכ"כ בחידושי הר"ן בדיעה א' שאם אמר בפירוש שאינו רוצה אלא בכ"כ אין מועיל הפיוס, אלא יפחות משכרן, ולפירוש זה אין גם נ"מ אם הוא באופן שמדינא יכול לחזור בו בלי תרעומת או לא, ובג"י מפרש דאיירי קודם שהתחילו במלאכה.

⁴⁰ רש"י פירש שהרבה תחנונים, וכן הוא בטושו"ע שפייסו בדברים, אבל בש"מ בשם הר"פ ובשם הרשב"א משמע שאמר לו הפועל שיתחשב עמו בהזולה, אבל לא הסכים בפירוש לפחות משכרו, וכתב החזו"א (ב"ק סימן כג ס"ק לב) שאם הסכים הפועל בפירוש לפחות משכרו, אינו יכול לומר שלא נתכוין אלא להטעותו, וכונתו למלאכה יפה.

⁴¹ שו"ע שם, וסיים וכן עשינו, ומשמע אם לא עשה מלאכה טובה צריך לפחות משכרו, מיהו אפשר דהיינו דוקא כשהוכח שלא עשה שום מאמץ לעשות מלאכה טובה, אבל מספק יכול הפועל לומר כן עשיתי, וכן משמע מדברי המ"ז.

⁴² שו"ע ונו"כ שלב ו

⁴³ שיאמרו מה שפסקנו עמך מתחלה פחות משאר פועלים היינו משום שראינוך שלא רצית להוסיף ואנו היינו צריכין לשכירות מלאכה והזולנו גבך, אבל עכשיו שהזולו הפועלים בפחות מד' לא היינו מתרצים להשכיר.

⁴⁴ שיאמר להם מה שהוספתי לכם מתחלה יותר על שאר פועלים לפי שראיתי בכם שלא רציתם להשתכר בפחות ואני צריך הייתי למלאכה והוספתי לכם להשלים רצונכם עד כך, אבל עכשיו שהוקרו הפועלים ביותר ממה שפסקתי לכם לא הייתי מתרצה לשכור פועלים.

⁴⁵ ונראה מפירושי הראשונים שאם שכרם ביותר משום שידע שהם פועלים מעולים, וכן כששכרם בפחות משום שהם פועלים גרועים, מוסיף או פוחת להם כפי היוקר והזול, וצ"ע.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

גם אם סיכמו בשעת השכירות שישלם להם בכך וכך אחוזים פחות, או יותר בהצמדה למחיר השוק, בלי לנקוב שכר מסוים, גם אם הוזל או הוקר משלם כפי השער שסיכמו בעת השכירות.⁴⁶

י. פועל יכול לחזור בו אפילו בחצי היום

כבר התבאר במסכת בב"ק דף קטז: ולעיל דף י. שהשוכר את הפועל⁴⁷ ורצה הפועל לחזור, יכול לחזור⁴⁸ אפילו לאחר⁴⁹ שהתחיל במלאכה, שנאמר (ויקרא כה פסוק נה) **פִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים**, ולא עבדים לעבדים, אבל יש לבעל הבית⁵⁰ עליו תרעומת, ויש אומרים⁵¹ שאם קנה ממנו בקנין גמור, אינו יכול לחזור.

⁴⁶ חבל יוסף שם.

⁴⁷ שו"ע ונו"כ שלג ג

⁴⁸ ואף על פי שהתחלת מלאכה בקנין, אמרו חז"ל שיכול הפועל לחזור משום שנאמר כי לי בני ישראל עבדים, ודרשינן ולא עבדים לעבדים, ואם אינו יכול לחזור הרי הוא עבד לעבדים. וראיתי בשם שו"ת זרע אמת (ח"ב יו"ד סימן צז) שפועל יכול להתנות שלא יוכל לחזור, ואין זה כמתנה ע"מ שכתוב בתורה, כיון שאין גופו קנוי, ולכאורה נראה מדברי האחרונים שיש בזה איסור עבדות.

⁴⁹ ועיין פתחי חושן חלק ד פרק ז הביא מדברי החות יאיר שמצדד לומר שבש"ץ וכיוצא בזה שעושה מצוה אין בזה משום עבד לעבדים, שמלאכתו עבדות ה'

⁵⁰ ובפת"ח (ח"ב) דיני אבידה (פרק ט) הביא שמדברי הפוסקים נראה שפועל יכול לחזור בו אף מבלי להודיע לבעה"ב, וכן משמע בתוס' (כתובות דף צח ע"ב), ויש לעיין אם הפסיד בעה"ב במה שלא הודיעו, דאפשר שחייב בזה, וכ"ש לדעת הפוסקים שפועל חייב בגרמא, וכן משמע בנה"מ סימן קפג סק"א, ובהו"א (ב"ק סימן כג סק"ב) כתב שפועל החוזר צריך להודיע קודם, כדי שימצא פועלים, והוא שכור לאותן ימים, ועבודה תמידית לעולם דינה כדבר האבוד שגם פועל אינו יכול לחזור, וצ"ע.

⁵¹ ב"י בשם הריטב"א, וכתב הש"ך (שם ס"ק יד) דכיון ששאר פוסקים לא חילקו בכך משמע דלא ס"ל כן, וכתב הש"ך שכן עיקר, דכיון שאמרו הטעם משום עבד לעבדים משמע דבכל ענין יכול לחזור, וכן דעת הט"ז (שם). ועוד כתב הש"ך שקנין אינו מועיל משום שאינו אלא קנין דברים, ואפשר שאף המחבר שלא הביא דברי הריטב"א בשו"ע לא ס"ל כוותיה. ובקצה"ח (סק"ה) כתב שאם משעבד הפועל גופו לעשות המלאכה אינו קנין דברים, ומ"מ דעת השו"ע שיכול לחזור, שהרי הריטב"א בשם רבו מדמי ליה להקדים לו כל שכרו שאינו יכול לחזור, וכיון שפסק השו"ע (שם) שיכול לחזור, ה"נ במשעבד גופו בקנין יכול לחזור, ועי' שו"ת בית שלמה (ח"מ סימן סא), ובשו"ת שבות יעקב (ח"ב סימן קפד) מסכים לדעת הריטב"א, אלא שכתב דדוקא בכסף ושטר שהם קנינים המועילים בעבד עברי, מועילים גם בפועל, וסיים השבו"י שכן דעת הר"א ששון (סימן קיג), וכן דעת הרדב"ז (ח"א סימן שג), וכן נראה דעת המחנ"א (ה' שכירות פועלים סימן ב), ועי' פת"ש (סק"ה) ומשפט שלום (סימן קעו סעיף טו). ובשו"ת חו"י (סימן קמ) כתב שאף לדעת הריטב"א אינו אלא בפועל הנשכר לזמן קצר, אבל אם נשכר ליותר מג' שנים מודה שאפילו בקנין יכול לחזור.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

ואף על פי שקיבל הפועל כל שכירותו ואין בידו להחזיר, יש אומרים⁵² שיכול לחזור, והמעות ישארו עליו כחוב⁵³.

וכבר התבאר לעיל שבמקום דבר האבוד דינו שונה וכן להלן יבואר שבקבלן דינו שונה.

יא. שאני ליה ... בין שכירות לקבלנות

לא אמרו פועל יכול לחזור אלא בשכיר לזמן, אבל כששכרו בקבלנות⁵⁴ למלאכה ידועה⁵⁵, משהתחיל במלאכה אינו יכול לחזור⁵⁶, ואם חזר בו נותן

⁵² שו"ע ונו"כ שם

⁵³ כתב הש"ך (ס"ק טז) שמדברי המחבר נראה שאפילו אין לו לשלם כלל יכול לחזור, ואף על פי שהוא כדבר האבוד, אינו יכול לכופו בשביל כך (והסביר החו"א ב"ק סימן כג ס"ק כח כמו שאין כופין להשכיר עצמו לפרוע חוב, ע"י פת"ח [ח"א] דיני הלואה פרק ב), א"נ אין זה בכלל דבר האבוד שאפשר שיהא לו אח"כ. ובקצה"ח (סק"ו) כתב שמדברי תשובות מיימוני (ספר קנין סימן לא) משמע שגם פועל כשהחזיר הוא מדין גרעון כסף, וא"כ כשאין לו לשלם אינו יכול לחזור. ומ"מ מדייק מדברי התוס' דס"ל כמהרי"ק שיכול לחזור אפילו כשאין לו כסף, ובנה"מ (סק"ו) העלה דתליא בפלוגתא אם פועל גופו קנוי, וגמרא דילן סובר שאין גופו קנוי, ולא מדין גרעון כסף הוא. ובמחנ"א (ה' שכירות פועלים סימן א) רצה ג"כ לומר דתליא בפלוגתא דגופו קנוי ושוב חזר בו וכתב שלדעת התוס' אפילו אין גופו קנוי אינו יכול לחזור בלי החזרת הדמים, משום שנתחייב לעשות המלאכה, עיין שם.

⁵⁴ ובכל מקום שהוזכר כאן קבלן היינו שעושה בעצמו המלאכה, ולא כמושג קבלן שבזמננו שמקבל לעשות המלאכה ע"י פועלים אחרים.

⁵⁵ ברש"י כתב שדוקא בשכירות איתא להאי טעמא דלא עבדים לעבדים, אבל בקבלנות אין זה עבד אלא לעצמו, והמ"מ פירש ששכיר היינו ששכרו לזמן ידוע, וקבלן הוא שאינו שכיר יום אלא למלאכה ידועה, וכ"כ הרמ"א (סימן שלג סעיף ב) שמלמד המשכיר עצמו לזמן דינו כשכיר, אבל המשכיר עצמו ללמד ספר או הצי ספר דינו כקבלן. והסמ"ע (ס"ק טז) כתב שקבלן אינו כעבד שמלאכת רבו מוטלת עליו לעשות כל היום בלי הפסק, אבל זה גומר מלאכתו שקיבל עליו איזה שעה ביום שירצה, וכדרך כל בעה"ב העושה במלאכה שלו למכור ולהשתכר בה, ע"כ, ולכאורה משמע מלשונות אלו שכל שאינו שכיר לזמן ידוע דינו כקבלן ואין דינו כעבד (ולפי"ז נראה שאפילו קבע השכר לפי שעות דינו כקבלן). ועי' עוד שו"ת אבני נזר (חו"מ סימן נב) שהאריך בהגדרת שכיר וקבלן. וגם באבן האזל (פי"ג מה' מכירה) מחלק בהגדרת קבלן בין דין חזרה לדין אונאה, עיין שם. פתחי חושן שם פרק יא הערה יא

⁵⁶ היינו שאין הזכות בידו אלא ידו על התחוננה, ומשקיבל עליו דין זה אין בעה"ב יכול לכופו לעשות המלאכה ומדברי הרא"ש בתשובה (כלל קד סימן ב) משמע שבקבלן החזיר, אפילו שלא בדבר האבוד, ואפילו מוצא פועלים אחרים, יכול בעה"ב להטעותו, אבל מדברי הטור והב"י, וכן בקצה"ח (סימן שלג ס"ק יב) משמע דלא קי"ל הכי, ומדברי הש"ך (ס"ק כט) משמע לשיטת הרא"ש שבקבלן אפילו לא התחיל במלאכה יכול להטעותו, וכבר תמה בקצה"ח (שם ס"ק יא) דלא משמע כן ברא"ש. וגם בנה"מ (סק"י) תמה שיכול הקבלן לומר שאין עליו רק דין ידו על התחוננה, ולא היה לך רשות להטעותי, עיין שם מה שתירץ. ובשו"ת מהרי"ל דיסקין (פסקים אות ריח) כתב דלכתחלה ודאי שאינו יכול להטעותו, אמנם בדיעבד הו"ל כפוסק עמו שכר יותר מהראוי לו שיכול לומר משטה אני כך (עי' פרק ח סעיף כב), ואף על פי שלא אמרו כן אלא במוסיף הרבה על

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

לו עבור מה שעשה לפי החשבון שצריך לעשות עוד ויד קבלן על התחתונה. כיצד, קיבל⁵⁷ קמה לקצור או בגד לארוג בח' דינרים, ועשה חצי המלאכה, ועתה נתייקרה וצריך בעל הבית לשלם ו' דינרים כדי לגמור, נותן לו ב' דינרים, ואם הוזלה המלאכה ויכול עתה לגמרה בב' דינרים, נותן לו ד' דינרים⁵⁸, ולדיעה זו מרויח בעה"ב ב' דינרים, אבל חצי שכרו חייב ליתן לו, שהרי גמר חצי מלאכתו. ויש אומרים⁵⁹ שבזה אינו נותן לו אלא ב' דינרים.

י"א⁶⁰ שבקבלן לאחר שהתחיל במלאכה יכול בעה"ב לעכב שכרו עד שיגמור מלאכתו על ידו או על ידי אחרים⁶¹.

קודם שהתחיל במלאכה אין חילוק בין קבלן לשכיר, ובשניהם יש לבעה"ב עליו תרעומת, וכמ"ש לעיל דף עה:

המנהג, בכה"ג כל שמוסיף הו"ל בגדר השטאה, אמנם אם באמת מלאכתו שוה כפי מה שהוסיף, או שנתייקר קודם שהטעהו, צריך לשלם לו כפי מה שהתנה עמו, וסיים שמעשה בא לידו והפועל היה מוחזק ולא מלאו לבו להוציא מידו.

⁵⁷ שו"ע ונו"כ שלג ד

⁵⁸ ואין בעה"ב צריך להפסיד ולשלם יותר ממה שפסק עמו, והיינו ח' דינרים. ואם לא עשה רק מעט ואין ממה לנכות, כתב הטור שאין הפועל משלם מכיסו. וכתב הש"ך (ס"ק כא) שאף אם נתן לו שכרו צריך להחזיר, ותמה במנחת פתים, שאם קיבל שכרו הרי יש כאן קנין כסף, ובכה"ג אינו יכול לחזור כלל, ומצדד לתרין דסבר הש"ך שאין קנין כסף בשכירות אלא בהקדים לו כל שכרו, וכאן איירי שהקדים לו רק חלק משכרו. ונשאר בצ"ע. ובשו"ת חקרי לב (ח"מ ח"ב סימן פ) מסתפק כשלא נתייקרה המלאכה אלא שמתחלה נתרצה הקבלן לפחות משער השוק, כגון שנתרצה לעשות שוה ו' בדי' ועשה חציה, אם יתן לו ב' דינרים, או דילמא כיון דעתה יצטרך בעה"ב לשלם ג' כדי להשלים המלאכה נמצא שמשלם יותר ממה שפסק, ולא יתן לו אלא אחד, עיין שם.

⁵⁹ (מז) ש"ך (שם ס"ק כב) בשיטת הראב"ד, ושכן הוא בתוספתא ובירושלמי, דכיון שעתה אין המלאכה שוה אלא ב' דינרים אינו נותן לו אלא לפי שווי המלאכה עתה, ודעת הרמב"ם והטושו"ע שאינו בדין שיתן לו כשעת הזול עבור מה שעשה בשעת היוקר. ומ"מ משמע מדברי הש"ך שאף לשיטת השו"ע אם היתה המלאכה מתחלה בזול אלא שהוא שכרו ביוקר, אינו נותן לו אלא כפי השער ולא לפי מה שפסק עמו. וצריך לומר הטעם דכיון שחזר באמצע ה"ז כאילו בטלה הפסיקה הקודמת.

⁶⁰ במחנ"א (ח' שכירות פועלים סימן ד) כתב בדעת הרא"ש (ובסימן ד כתב שגם הריב"ש סובר כן)

⁶¹ ולשיטתו מה שאמרו בקבלן שמין לו וידו על התחתונה היינו לבסוף לכשתגמר כל המלאכה ע"י אחרים, או כשזה רוצה לשלם לו שכרו מרצונו, וע"י שו"ת אבנ"ז (ח"מ סימן נב) שהסביר בכמה סברות למה יכול קבלן לחזור וידו על התחתונה. וע"י מנחת פתים (לסימן שטו) שמדייק מדברי הרשב"א (ב"ב דף פז) שגם פועל שהשכיר עצמו לסך ימים ביחד, אם חזר בו באמצע אינו מקבל שכר כלל, ונ"מ לפועל החוזר מחמת יוקר, ותמה המנח"פ מהך דקבלן החוזר שידו על התחתונה ועכ"פ מקבל שכר, וציין לדברי המחנ"א הנ"ל,

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

נתייקרה⁶² המלאכה הרבה וצריך בעל הבית לשלם עתה י' דינרים כדי להשלימה, אין הקבלן חייב להשלים מכיסו ההפרש, ויש אומרים⁶³ שאם תפס בעל הבית משל קבלן יכול לנכות ממנו גם הפרש זה.

יב. השוכר את הפועל ולחצי היום שמע שמת לו מת או שאחזתו חמה

הפסיק הפועל מלאכתו⁶⁴ מחמת אונס, כגון שחלה הוא או אשתו או בניו⁶⁵, או ששמע שמת לו מת, אפילו בדבר האבוד נותן לו מה שעשה⁶⁶ ויד הפועל על העליונה, ואף בקבלן הדין כן, אלא שיש אומרים⁶⁷ שאם יכול הקבלן לגמור המלאכה לאחר שעבר האונס חייב לעשות כן, וכן יש אומרים⁶⁸ שגם בעל הבית לא ימסור המלאכה לאחר אם יכול להמתין עד שיעבור האונס אצל הפועל.

⁶² ש"ך שם כא מהמור

⁶³ סמ"ע (ס"ק טז) מדויק לשון המור, וכתב הש"ך שם שהוא כשימת הרמב"ן והרשב"א שאפילו בדבר שאינו אבוד שוכר עליהם, אבל הב"ח והש"ך חולקים, שלעולם אינו שוכר עליהם בדבר שאינו אבוד. וכתב החזו"א שמו"מ אינו יכול לשכור על החבילה אלא לפי היוקר של עכשיו, אבל אם אינו מוצא לפי השער אינו יכול לשכור ביותר מהשער.

⁶⁴ רמ"א שלג ה

⁶⁵ כתב ביד שאול (ליו"ד סימן רלב ס"ק טו) בשם ריב"ש (סימן קכז) דה"ה חלה אביו מיקרי אונס, שהרי חייב לשמשו בחליו. ובשער משפט (סימן נה סק"ג) מפקפק בעיקר דברי הרמ"א שמקורו מתרה"ד שחלה בנו הוא בכלל אונס.

⁶⁶ ובטעם הדבר כתב רש"י שבאונס לא קנסוהו, ומשמע שחייב בדבר האבוד הוא משום קנס (וגם גרמי אפשר דהוי קנס), ובש"מ (ריש פרקין) כתב בשם הריטב"א בטעם חיוב בדבר האבוד משום שכל שהבטיח וסמך עליו וכו' חייב לשלם אם פשע, אבל כשנאנס פמור.

⁶⁷ מאירי (כדף עו ע"ב), וסיים שאם הוא דבר שאי אפשר להעשות אחר האונס אף הוא פמור מכלום.

⁶⁸ חידושי רעק"א (בגליון שו"ע סימן שלג סעיף ה) בשם תפארת למשה (ליו"ד סימן שפ לש"ך שם ס"ק יז) לענין אומן שאירעו אבל, ומדברי הש"ך (שם) נראה שאינו מפרש כן, אבל לדינא אפשר שמודה לזה. ומסתבר דוקא באונס שידוע מתי יעבור, כגון ההיא דאבלות, אבל כשאינו ידוע, כגון שחלה ואין ידוע אימתי יבריא, או כיוצא בזה, לא מסתבר שיהא בעה"ב ממתין, וכן אם שכר פועל לזמן ארוך או לעולם ואירעו אונס לזמן קצר, נראה שאף בדבר האבוד אם יכול לשכור פועל רק לימי האונס ודאי שצריך לעשות כן, כדמשמע בדברי התפארת למשה (שם). וכן משמע בשו"ת מהרי"ל דיסקין (פסקים אות רטו וריט) שלאחר שעבר האונס צריך לקבלו, אלא שמצדד שם שאם באמצע האונס היה זקוק לפועל ולקח פועל אחר, אפשר שפקע זכותו של ראשון.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

אפילו כשנאנס הפועל⁶⁹ אין בעל הבית חייב לשלם לו שכר עבור ימי אונסו, ויש אומרים⁷⁰ שאם הקדים לו שכרו אין הפועל צריך להחזיר עבור ימי האונס, ויש אומרים⁷¹ שאם חזר לעבודתו בסתם, אינו יכול לנכות ממנו ימי האונס, ובכל אופן אם היה האונס ביותר מחצי תקופת השכירות אינו נותן לו עבור ימי האונס.

בזמננו⁷² שיש מנהג קבוע בענין תשלום ימי מחלה, הולכים אחר המנהג, אא"כ התנו אחרת בתחלת השכירות

ואם חלה באמצע ימי חופשה שנתית, במקום שיש מנהג הולכין אחריו, ואם לאו אם כבר יצא לחופשה, הפסדו של פועל הוא, אבל אם חלה לפני יציאתו לחופשה, אפשר שיכול לדחות ימי החופשה עד לאחר שיבריא, וצ"ע למעשה.

וראיתי לעורר על הזלזול שיש בעוה"ר בזמננו בענין חופש מחלה, שבקלות משיגים תעודת מחלה, ואף הרופאים נוהגים קלות במתן התעודות, במקום שיש אפשרות לילך לעבודה, או לכה"פ לעבודה קלה, ונראה שהוא גזל גמור, ומסייע לגזל, וזה אחד מהדברים שנשתרשו ונעשו היתר.

דף עז:

יג. בדבר האבוד ודברי הנל

⁶⁹ רמ"א שם ובד"מ הביא דעת המרדכי שבאונס חייב לשלם לו כל שכרו, אבל במסקנא כתב שגם המרדכי חזר בו. וכתב הגרש"א אלפנדרי בתשובה שה"ה באלה שבאים ללמוד בלילות תמורת שכר, אם חלה אחד מהם אין נותנים לו עבור ימי חליו, אא"כ בא שוב ללמוד וקיבלו הממונה בשתיקה.

⁷⁰ רמ"א שם וכתירוץ רבינו מאיר

⁷¹ רמ"א שם ושתי הדיעות הם מדברי המור בשם הרא"ש (בפרק האומנין סימן ו) הש"ך (ס"ק כה) הקשה דמה בכך שהקדים לו שכרו, הרי לא הקדים אלא ע"ד שיעשה מלאכה עד הזמן שקבעו, והאריך להוכיח שדעת רוב הראשונים כסברת התוס' שהחילוק הוא משום שפועל אין גופו קנוי, וע"כ העלה להלכה שבפועל לעולם מנכה עבור ימי אונסו (עי' שו"ת משכנות יעקב חו"מ סימן סד ד"ה ולפי"ז). ועייין פתחי חושן שם הערה נא בביאור דעות אלו

⁷² פתחי חושן שם.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

כבר התבאר לעיל דף עה: ועו: שלא אמרו שפועל⁷³ יכול לחזור אלא בדבר שאינו אבוד⁷⁴, אבל בדבר האבוד⁷⁵, כגון ששכר פועל להעלות פשתן מן המשרה, שאם לא יעלהו מיד יתקלקל, או אפילו שאין נזק ממוני להפציו כגון ששכרו להביא חלילין למת או לכלה, בין פועל שכיר לזמן ובין קבלן אינו יכול לחזור.

מכיון שבכלל דבר האבוד⁷⁶ לאו דוקא איבוד ממון, אלא כל דבר שהוא חשוב לבעל הבית, וע"י חזרת הפועל לא ייעשה בזמנו, הרי זה כדבר האבוד, ולכן גם מלמד תינוקות⁷⁷ הוא בכלל דבר האבוד, וכן סופר המקבל לכתוב ספר תורה⁷⁸, ויש אומרים שהוא הדין במשרת אצל בעל הבית שאינו יכול לעשות בעצמו, הרי זה בכלל דבר האבוד, והכל לפי ראות עיני הדיין⁷⁹.

⁷³ שו"ע ונו"כ שם ה

⁷⁴ פירש בסמ"ע (ס"ק יז) וז"ל, שאינו צורך שעה בו, כי אף שיחזור בו הפועל ולא ימצא לשכור עתה כי אם בדמים יקרים הרבה, יכול להמתין עד שימצא פועלים לשכור לפי דרך השכירות או מעט יותר, וע"י להלן.
⁷⁵ כתב בערוה"ש (סימן תיז סעיף ט) בשם התוספתא, מי שהיה בלן לרבים, ספר לרבים, נחתום או עורך שלחן לרבים ואין שם אחר אלא הוא, והגיע שעת הרגל ומבקש לילך לביתו, יכולים לעכב עליו עד שיעמיד להם אחר תהתיו, ואם התנה עמהם בכ"ד, או שעברו עליו את הדרך הרשות בידו, ע"כ, וכתב בערוה"ש שמכאן למדנו דמי שהוא שכיר לחבירו על זמן קבוע אינו יכול לילך לרגל לביתו שלא ברשות הבעלים, אם לא שהתנה כן מקודם או שהבעלים עיברו עליו את הדרך, ששינו מתנאים שדיברו באיזה דבר, או שהמנהג כן, ואף על גב דפועל חוזר בו בחצי היום, ודאי כן הוא, אבל אם ירצה לילך לרגל לביתו ולכוף אחר הרגל את בעה"ב שיקיימו אינו יכול, ע"כ. ומדבריו משמע שלא מדין דבר האבוד הוא, אלא שאם חוזר אין בעה"ב חייב להחזירו. ונראה מריש דבריו שגם בהא דתוספתא בספר לרבים בערב הרגל אין זה כדבר האבוד אלא שלא למנוע טובה מהצבור, כמ"ש בראש הסעיף. ולכאורה בספר ובלן וכיוצא בזה בערב הרגל דבר האבוד הוא, וראיתי בשבט הלוי (ה"ד סימן רכא) בשם שו"ת שער אפרים (סימן קלח) שדן בדברי התוספתא אם הוא מדין דבר האבוד, ומשמע שיכול לכופו בדבר האבוד, והשבט הלוי כתב שזה מדין תקנת הציבור, עיין שם. ובמחנ"א (ה' שכירות פועלים סימן ז) כתב בדין משרתת, שאינה יכולה לחזור בזמן הרגל שהמלאכה מרובה, ויכול בעה"ב לעכב עליה, והביא ראייה מפ' איזהו נשך (דף סט ע"א) בדין מקבל בהמה דקה שאינו יכול לחזור מפני שאינו דומה טיפולה של שנה לטיפול שנה אחרת, ולא הזכיר מדברי התוספתא, ועכ"פ משמע שאף ביחיד הדין כן.

⁷⁶ רמ"א שם

⁷⁷ וכתב הש"ך (ס"ק כו) הטעם שכל עת ורגע שהתינוק בטל פסידא דלא הדר הוא, ולכן אם אינו מתבטל אלא בדרך שהתינוקות מתבטלים ובינתיים ימצא מלמד אחר, שוב אינו בגדר דבר האבוד (עי' בהג"א), ואם דרך האב להקפיד גם על זמן מועט, גם זה דבר האבוד,

⁷⁸ שספר בכתובת יד שני סופרים הוא מקולקל, ולכן אף כשמוצא סופר אחר הוא בכלל דבר האבוד (עי' שו"ת שו"מ מהדו"ג ח"א סימן תסט, ובשו"ת בית יצחק הו"מ סימן עח), אא"כ שכר מתחלה שני סופרים, שמוכח שאינו מקפיד על כתיבת יד שני סופרים.

⁷⁹ ש"ך (שם ס"ק כג), ונראה דה"ה בכל דבר הולכין אחר ראות עיני הדיין לענין דבר האבוד.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

בבית חרושת שיש כמה פועלים התלויים זה בזה, שאם מפסיק האחד אין השאר יכולים להמשיך ונמצא שעל ידו יצטרך בעה"ב לשלם שכר לשאר הפועלים, דבר האבוד הוא⁸⁰.

העושה מלאכה אצל חבירו בחנם, יש אומרים⁸¹ שיכול לחזור אפילו בדבר האבוד⁸². חזר בו⁸³ הפועל בדבר האבוד, יכול בעל הבית להטעותו⁸⁴ ולהבטיח לו שיוסיף על שכרו כדי שיגמור המלאכה, ולבסוף אינו נותן לו אלא כפי שפסק עמו בתחלה. ואפילו כבר נתן להם צריכים להחזיר התוספת.

וכן יכול לשכור פועלים אחרים⁸⁵ ביוקר⁸⁶, ולנכות משכר פעולתו שעשה, מה שצריך להוסיף⁸⁷ לשני⁸⁸, לדוגמא אם סגר אם הראשון 400 ליום ועבד חצי יכול לנכות 200 משכר הראשון כדי להוסיף לשני ונמצא שאינו מקבל כלום אולם אם עבד רק מעט שאין מה לנכות משכרו אינו יכול להוסיף לשני ולבקש מהראשון לשלם מכיסו. וי"א⁸⁹ שיכול להוסיף לשני על חשבון הראשון עד כדי כפל השכירות שפסק עם הראשון.

⁸⁰ פתחי חושן הערה כא

⁸¹ רמ"א שלג ה

⁸² מדברי מהרי"ק (שרש קלג) שאפשר שבאמת אין חיוב מדינא, ועיקר החיוב בדבר האבוד הוא משום קנסא, וכן משמע ברש"י (ב"מ דף עו ע"ב) שכתב הטעם שפטור בנאנס משום דלא קנסוהו באונס, ולפי"ז בחנם ודאי דלא שייך לקנסו, ובביאור הגר"א משמע שבפועל בחנם לא הוי התחלת מלאכה קנין, ולכן יכול לחזור בו, ועי' נחל יצחק (לסימן עה אות ב ענף ד), ושו"ת אבני נזר (ח"מ סימן נב). ופתחי חושן שם הערה כג

⁸³ שו"ע ונו"כ שם

⁸⁴ גמרא אמרו שאומר להם סלע קצצתי לכם בואו טלו שתים, ונראה שיכול להטעותם במה שיוכל (ומשמע שמוותר לשקר במקום הפסד ממוז, וצ"ע, ועי' ספר תתן אמת ליעקב), ועי' פרק ח (סעיף כב ואילך) בדין המוסיף על שכרו יותר מהראוי באיזה אופן יכול לומר משמה אני כך.

⁸⁵ ומשמע מהטור שלכתחלה צריך לנסות להטעותם, ומ"מ מסתבר שאף לדעת הטור בדיעבד כשלא ניסה להטעותם אלא מיד שכר עליהם מה שעשה עשוי. ונראה דה"ה אם לא שכר פועל אלא בעה"ב בעצמו גמר המלאכה, יכול לנכות משכר הפועל שכר מרחו, ואם אין דרכו לעשות מלאכה, יש להסתפק אם יכול לנכות שכר בעה"ב שאמרו בגמרא ששכרו מרובה. ונראה שיותר מסתם פועל אינו יכול לנכות. פתחי חושן שם לב

⁸⁶ וחייב לטרוח למצוא פועל בזול, אלא שאינו חייב לטרוח יותר מהרגיל, וכן משמע בכסף הקדשים, וכתב שבאופן שאם ימתין ימצא בזול, א"צ להמתין, ובפרט כשיש חשש הפסד הסחורה אם ימתין, וסיים ש"מ"מ ישכור כדרך התנאים בלי בזבוז, ומצדד לומר ששיעור בזבוז הוא שתות, ואם התנאים אומרים שלא בזבוז לא שייך קבלת חרם, עיין שם.

⁸⁷ שו"ע ונו"כ שם ו

⁸⁸ עד כדי שכרן של ראשונים, ודייק הרא"ש מדברי רש"י דהיינו שאם עשו מקצת המלאכה וחייב להם עבור זה ב' דינרים, יכול להוסיף על שכר השני עוד שני דינרים ולנכות מהראשון, ונמצא שאינו נותן לראשון כלום, ולפי"ז אם לא עשה כ"כ ואינו חייב לו אלא דבר מועט, אינו יכול להוסיף לשני על חשבון הראשון שישלם מכיסו, ועי' דרישה.

⁸⁹ עי' סמ"ע (ס"ק כה) וש"ך (ס"ק לב) שכן דעת רוב הראשונים, והטעם שמסתמא נשתעבד הפועל עד כדי שיעור זה להוסיף מכיסו אם יפסיד בעה"ב בהזרתו.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

**יד. הרי שמכר שדה לחבירו באלף זוז ונתן לו מעות מהן
מאתים זוז בזמן שהמוכר חוזר בו יד לוקח על העליונה
... ובזמן שלוקח חוזר בו יד מוכר על העליונה**

כבר התבאר במסכת ב"ק דף קא. קב. ולעיל דף עו. שהמוכר קרקע⁹⁰
לחבירו ונשאר ביד הלוקח אפילו זוז אחד שלא פרעו, והיה המוכר נכנס
ויוצא לתבוע מעותיו⁹¹, אף על פי שעשה קנין גמור על כל השדה, אין המקח
נגמר בכולה, ונחלקו הפוסקים בפירוש הלכה זו⁹².

⁹⁰ שו"ע ונו"כ חו"מ קצ"י

⁹¹ עיי"ש בשו"ע וסעי' טז פרטי ההלכה באיזה אופן נקרא עייל ונפיק אוזוי לבטל המקח

⁹² עי' סמ"ע שם ס"ק יא שהאריך בביאור השיטות בפירוש הסוגיא, ותמצית דבריו להלכה, לדעת הרא"ש
והטור, בחלק שלא נתן מעות המקח בטל לגמרי, ולכן יכולים שניהם לבטל גם שאר המקח, אלא שבוה יד
החוזר על התחונה, שאם בא המוכר לחזור מכל המקח מחמת שלא נתן לו המעות בזמן, הברירה ביד הלוקח
לתבוע מעותיו שכבר נתן לו, ואז מוטל על המוכר לטרוח ולמכור מכל אשר יכול כדי להחזיר ללוקח מעותיו
במזומנים, ואם רוצה הלוקח יכול לומר לו תן לי קרקע כנגד מעותי שנתתי לך ואיני רוצה במעות, אבל אין זה
מדין קיום המקח הראשון, שמכיון שרוצה המוכר לחזור נתבטל כל המקח, ולכן אם נתייקרו קרקעות מזמן
המקח הראשון, נותן לו קרקע כשער של עכשיו, ומ"מ נקרא המוכר מויק במה שחוזר מכל המקח, ולכן צריך
ליתן לו קרקע מעידית שבנכסיו כדין מויק (בנתי"מ סוף סק"ו תמה למה יגרע ממויק דעלמא שאם יש לו
מעות יכול ליתן לו, וכמו שאמרו או כסף או מיטב, ואילו כאן יכול הלוקח לכופו שיתן לו קרקע אף כשיש
בידו מעות), ואם בא הלוקח לחזור מכל המקח, אף בלא חזרת מוכר הרשות בידו, שכל שהמוכר יכול לחזור
יכול גם הלוקח לחזור, אלא שאז יד המוכר על העליונה, והברירה בידו לתת לו מעותיו, או אם ירצה יתן לו
קרקע תמורת מעותיו, אלא שדינו כבע"ה שמשלם ביזבורית (אף שבשאר בע"ה תיקנו שישלם מבינונית משום
נעילת דלת בפני לוויים, כאן לא שייך תקנה זו), ועי' פ"ז שם, ובנתי"מ העלה שלדעת הרא"ש המקח כנגד מה
שלא נתן נתבטל מאליו, ודין ידו על התחונה נאמר על החוזר כנגד המעות שנתן, אף על פי שאינו חוזר
אלא משום שהשני חזר מכנגד החוב, אין זו חזרה שיוכל לחזור גם מכנגד המעות, עיין שם שהאריך בביאור
הרא"ש, ועי' בדבריו סימן קצב סק"ד.

ולשיטת הר"ן והנ"י (וכן דעת הרמב"ן והרשב"א), ביאר הסמ"ע שמקח השדה כנגד המעות שנתן קיים מעיקר
הדין, ואין יכולים לחזור רק מחלק המקח כנגד המעות שלא נתן, ובוה אמרו יד החוזר על התחונה, שאם יבא
המוכר לחזור מכל המקח, יכול הלוקח לעכב עליו ולומר לו תן לי קרקע כנגד המעות שנתתי לך, שמקח חלק
זה לא נתבטל, ומ"מ הרשות ביד המוכר לתת חלק הזיבורית שבאותה שדה כנגד מעותיו, כיון שלא פירש
איזה חלק קונה, ה"ז כמוכר חצי שדה סתם, שיוכל המוכר לתת לו הכחוש שבו, ואם ירצה הלוקח יכול לומר
אם אתה רוצה לחזור מחלק המקח שכנגד החוב, ברצוני לחזור מכל המקח והחזר לי מעותי, ואז אם ירצה
המוכר לתת לו קרקע תמורת מעותיו נותן כשער של עכשיו מעידית כדין מויק או מטעם קנס (ולהלן כתב
הסמ"ע שגם לשיטה זו אם רוצה הלוקח דוקא מעות חייב ליתן לו), ואם בא הלוקח לחזור (עפ"י הכלל שכל
שצד אחד יכול לחזור יכול גם השני לחזור) מחלק שכנגד החוב, יכול המוכר לחזור גם מחלק שכנגד המעות,
ואז מתבטל כל המקח, והמעות שביד המוכר הן כחוב עליו, ואם ירצה יתן לו מעות, ואם ירצה יתן לו קרקע
מזיבורית כפי שער של עכשיו, אבל אם אין המוכר רוצה לבטל המקח הראשון והלוקח רוצה לחזור מהחלק

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

יש⁹³ אומרים שכנגד המעות שנתן המקח קיים, אלא שאם רוצה אחד מהם לחזור מהחלק שכנגד החוב יכול גם השני לחזור, ויד החוזר על התחתונה, וי"א⁹⁴ שמן הדין כל המקח בטל, ולגבי החזרת המקח שכנגד המעות שכבר נתן אמרו שיד החוזר על התחתונה.

יש אומרים⁹⁵ שאם הקנין היה בשטר, ונתבטל חלק מהמקח נתבטל כולו. היה המקח במטלטלין⁹⁶ והוא דבר שאינו ניתן להתחלק, במקום שמקצת המקח מתבטל מחמת יוצא ונכנס אחר מעותיו, מתבטל כל המקח.

שכנגד החוב, נשאר הדבר כמו שהיה שקנין חצי השדה קיים והחצי השני מתבטל, ונראה שגם בזה נותן לו חצי הכחוש שבשדה.

ובדעת השו"ע, שהוא לשון הרמב"ם, כתב הסמ"ע דס"ל כשיטת הרא"ש והטור, אבל הגר"א ס"ק יב כתב שלדעת הרמב"ם אף בלא חזרה בטל כל המקח, ולדעת הרא"ש והטור אינו מתבטל מאליו, ורק כשבא אחד מהם לחזור (וכתב בערוה"ש שיש נ"מ אם קידש הלוקח אשה בחלק שכנגד מעותיו, שלדעת הרמב"ם אינה מקודשת, ולדעת הרא"ש והטור מקודשת), ועי' בדבריו בס"ק טו. ומעתה לדעת הרא"ש והטור יש כאן בטול מקח על כל הקרקע, וכשמחזיר לו המוכר המעות, בין בחזרת מוכר בין בחזרת לוקח, מחזיר מדין בע"ח או מדין מזיק, וכשנותן לו קרקע אין זה מצד קיום המקח הראשון, ונותן לו כשער של עכשיו. ולדעת הר"ן, אם נותן לו קרקע כנגד המעות שנתן הרי זה מצד קיום המקח הראשון, ונותן לו כפי השער שפסקו, אלא שנותן הכחוש שבו, ולכן תמחו האחרונים על הגהת הרמ"א בדברי השו"ע שברישא בחזרת לוקח שנותן לו המוכר קרקע מזיבורית, הגיה הרמ"א שנותן לו כפי השער של עכשיו, ובסיפא בחזרת מוכר שנוטל מהיפה שבה, כתב הרמ"א כשער שפסקו, ובנתייה"מ סק"ו הגיה והחליף הגהות הרמ"א, שמפרש כפירוש הר"ן, ולכן ברישא גבי חזרת לוקח והמוכר רוצה לקיים המקח הראשון, נותן לו מזיבורית שבשדה זו כפי השער שפסקו, שהרי בתורת קיום המקח הראשון הוא, אבל בסיפא גבי חזרת מוכר ובא הלוקח לחזור מכל המקח, נותן לו מהיפה כשער של עכשיו, כדין גובינא או מזיק, אבל אה"נ אם רוצה המוכר לתת לו קרקע מדין קנין, נותן לו כשער שפסקו, אבל אז אינו נותן לו עידית, וכמ"ש לעיל בשיטת הר"ן, וכתב הנתייה"מ שהעיקר כדעת הר"ן, וכן משמע מדברי הגר"א שכן דעת רוב הפוסקים. ונראה ללמוד מכאן שבכל ביטול מקח מחמת מום או טעות, מתבטלת גם פסיקת השער, ואף אם מתרצים להחזיר המעות בחלק מהסחורה, נותן לו כשער של עכשיו, ובאופן שמדינא חלק המקח קיים, אם מתרצים שיתן לו דמים, הרי זה מדין דמי המקח כפי השער שפסקו, וכמו שנתבאר לעיל, ועי' חזו"א ח"מ סימן יג.

⁹³ כשיטת הר"ן ושאר ראשונים, וכמו שנתבאר לעיל באריכות.

⁹⁴ דעת הרא"ש והטור, ולדעת הסמ"ע גם דעת השו"ע והרמב"ם כן.

⁹⁵ רמ"א שם טז, ונראה דה"ה בקנין סודר, שאין קנין לחצאין, וסיים הרמ"א שאם התנה הכל לפי תנאו, ולכאורה כוונתו שאם התנה שיקנה בשטר כנגד מעותיו, קנה, אבל בנתייה"מ ס"ק יא פירש שאם התנה שיקנה בכסף לבד בלא שטר, קנה עכ"פ כנגד מעותיו, אף על פי שהשטר הוא על כל השדה.

⁹⁶ שו"ע סימן קצ סעיף יז, כגון בעל חי (ואפילו בהמה כשרה אינה עומדת להחלק, שבחייה עומדת גם לחליבה או למלאכה, סמ"ע), לפי שאין מכריחים אותו להיות שותף עמו, אבל כשעומד להחלק קונה בו כנגד מעותיו כדין קרקע, אמנם בשו"ע כתב שבוה חלוק קרקע ממטלטלין, וכתב הסמ"ע שבקרקע אף כשאין בה דין חלוקה קונה כנגד מעותיו, שראוי למכור למי שיש לו שדה בצדו, והמ"ז חולק, ומ"ש הראשונים החילוק בין קרקע למטלטלין אינו אלא משום שדרך קרקע להחלק, ועוד כתב שבמטלטלין אין יד החוזר על התחתונה, אלא אם יש כדי לחלק נוטל כל אחד חלקו, ואם אין בו דין חלוקה בטל המקח לגמרי ומחזיר לו מעותיו, משא"כ בקרקע

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

טז. מלמדיו אותן שלא יחזרו כיצד כותב לו אני פלוני בן פלוני מכרתי שדה פלונית לפלוני באלף זוז ונתן לי מהם מאתים זוז והריני נושה בו שמונה מאות זוז קנה ומחזיר לו את השאר אפילו לאחר כמה שנים

במקרה הנזכר⁹⁷ אם עשה עמו שטר וזקף עליו הנשאר במלוה, אף על פי שיוצא ונכנס המוכר על הדמים קנה. דמיד שזקפן במלוה הרי המקח נתקיים לגמרי, ואף על פי שאין הלוקח משלם לו אח"כ לזמן שקבע לו, הרי הוא כאילו הלוח לו מעות לשלם לו לזמן פלוני ואינו משלם לה⁹⁸.

טז. בעל חוב דינו בבינונית

כבר התבאר במסכת גיטין דף מה: שמדין התורה⁹⁹ המלוה במקום בו אין ללוה כסף או מטלטלים¹⁰⁰, גובה בקרקעותיו מן הזיבורית, מדכתיב (דברים כד פסוק יא) וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אֶתָּה נֹשֶׂה בוֹ יוֹצִיא אֵלָיךָ אֶת הָעֲבוֹט הַחוּצָה, שכיון שהתורה צותה שהלוה בעצמו יוציא את העבוט, אין ספק שהוא

אף על פי שאין בה דין חלוקה, אם חוזר המוכר יד לוקח על העליונה שצריך לשלם לו כדין מוזיק, ונותן לו קרקע מעידית, אבל במטלטלין כל מילי מיטב הוא, ואה"נ אם הלוקח חוזר שוה דין מטלטלין לדין קרקע, וכתב הקצה"ח שדברי הט"ז הם אליבא דשו"ע שפסק כהר"ן שנותן לו מעידית שבה כדין מוזיק, אבל לשיטת הרא"ש והטור שנותן לו מעידית שבנכסיו, עדיף מדין מוזיק, שהרי יכול לכופו שיתן לו קרקע אפילו כשיש לו מעות (עי' לעיל), וא"כ אפשר דאע"ג דבעלמא כל מטלטלין מיטב הם, כאן אינו יכול לסלקו בשאר מטלטלין, וכתב ליישב סברת הט"ז דדוקא במקח קרקע יש מקום לומר שיכול הלוקח לתבוע קרקע, שהרי רצה לקנות קרקע, אבל במקח מטלטלין ודאי שאינו יכול לתבוע קרקע, והדרינן לכללא שבמטלטלין אין חילוק בין עידית לזיבורית, ויכול לסלקו בכסף או בשוה כסף, ובגה"מ העלה שיש חילוק בין קרקע למטלטלין, שבמטלטלין אף כשהמוכר רוצה לבטל המקח שכנגד החוב אין המוכר יכול לחזור גם משאר המקח, עיין שם, ועי' חו"א חו"מ סימן יג.

⁹⁷ שו"ע ונו"כ שם

⁹⁸ סמ"ע שם יג

⁹⁹ שו"ע ונו"כ שם קב א

¹⁰⁰ [דבהלואה] יד המלוה על העליונה, דאם יש ללוה כסף או מטלטלין צריך לשלם ממנו ולא כל כמיניה לשלם לו מקרקע אפילו מעידית, ה"ט דהמלוה הלוח לו מעות משו"ה דינו ג"כ במעות, או במטלטלין שקרובים למעות שיכולין למלטין ולמכרם אפילו במקום אחר אי לא מזדבני בהאי מתא. סמ"ע תיט א

תרומות והנצחות | בנק הדואר | ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

בעצמו לא יביא אלא את הפחות שבכלים, שמע מינה שכך הדין שחייב המלוה ליטול הפחות שבנכסי הלוחה והוא בקרקע הזיבורית. אלא שהכמים תקנו שיתן לו מן הבינונית שלא לנעול דלת בפני לוין¹⁰¹.

לפיכך כשיבא בעל חוב ליפרע מן הלוחה מקרקעות, מגבין לו את חובו מן הבינונית¹⁰² שבנכסי הלוחה שבשלו הן שמין¹⁰³, כגון שאם היתה לו עידית ובינונית וזיבורית, אפילו אם הבינונית שלו היא טובה כעידית של שאר העולם מגבין לו ממנה, וכן אם יש ללוחה שדה שהיא בינונית לכל אדם ואצלו היא עידית ששאר שדותיו הן גרועות ממנה, אין בעל חוב גובה הימנה שלגבי הלוחה עידית הוא.

יז. מעידית שבה ומזיבורית שבה

מה שהתבאר שהמוכר קרקע¹⁰⁴ לחבירו ונשאר ביד הלוקח אפילו זוו אחד שלא פרעו, והיה המוכר נכנס ויוצא לתבוע מעותיו, אף על פי שעשה קנין גמור על כל השדה, אין המקח נגמר בכלה. וכשקנה מהקרקע כנגד המעות שנתן נותן לו ממקום הגרוע שבה¹⁰⁵.

יח. הניזקין שמין להן בעידית

עוד התבאר במסכת גיטין שם שכתוב בניזקין (שמות כב פסוק ד) מיטב שדהו ומיטב פרמו ושלם, ומשמעות פשטיה דקרא משמע שזה שמשלם דהיינו המזיק¹⁰⁶ ישלם מיטב שדהו שיש לו, וכיון שאמרה התורה לתת לניזק מן המוטב שבנכסי המזיק, אמרו חז"ל¹⁰⁷ שאם רוצה הניזק מטלטלי י"א¹⁰⁸

¹⁰¹ לבוש קב שם וסמ"ע א

¹⁰² עיין סימן ק"א בתומים ס"ק ה' בשם ריא"ז (הובא בשלמ"ג ב"ק ב א) דמלוה מעות בעסקא חצי דהוא פקדון גובה מעדית וחצי שהוא מלוה גובה מן בינונית כשאר מלוים. אורים שם ב

¹⁰³ והא דאמרין דבשלו הן שמין, ילפינן ליה מניזקין דכתיב ביה [שמות כ"ב ד'] מיטב שדהו ומיטב כרמו ושלם, ודרשינן [ב"ק ו' ע"ב] דמיטב שדהו דהאיך "דישלם" קאמר, דהיינו דמזיק, וה"ה דלוחה בהלואה. סמ"ע שם ב

¹⁰⁴ שו"ע ונו"כ חו"מ קצ"י

¹⁰⁵ והא דמגבהו מן הזיבורית אף על גב דשאר בעל חוב דינו בבינונית, היינו טעמא דמן התורה בעל חוב דינו בזיבורית מדכתיב [דברים כד, יא] והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוב ונו' ומאי טעמא אמרו [גיטין מח ע"ב] בבינונית משום נעילת דלת, והכא לא שייך נעילת דלת, לכך מגבהו מן הזיבורית.

¹⁰⁶ שו"ע ונו"כ חו"מ תי"א

¹⁰⁷ ב"ק ז:

¹⁰⁸ ב"י ולבוש שם, וכדעתם נקט בש"ך שם ב, ועיין תרומת הכרי שהביא ראייה לדבריו

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

שצריך המזיק ליתן לו, שכל דבר שקרוב למעות ניהא ליה לניזק וצריך ליתן לו, והיינו מטלטלים¹⁰⁹. וי"א¹¹⁰ שיד המזיק על העליונה, שאף אם יש לו כסף או מטלטלי, אם ירצה לשלם בקרקע צריך הניזק לקבלו, אך שיתן לו מעידית שבנכסיו.

לפיכך כשהבית דין נזקקין להגבות לניזק מנכסי המזיק, רואין אם יש לו מטלטלין, אין יורדין לנכסיו למכור קרקעותיו¹¹¹, אלא יתן לו מטלטלין, ואם לא היו לו מטלטלין כלל או שלא היו לו מטלטלין כנגד כל הנזק, גובין השאר מן הקרקע מן המעולה שבנכסי המזיק¹¹² דמיטב שדהו כתיב, ואפילו היתה זיבורית של מזיק טובה בעידית של ניזק אינו מקבל ממנו הזיבורית, אלא מגבין לו מעידית שבנכסי המזיק.

וכל זמן שימצא מטלטלין ואפילו סובין אין נזקקין לקרקע, אולם במטלטלין אפילו יש לו מטלטלי של כסף יכול לפורעו אפילו בסובין, שבמטלטלי כל דבר מיטב הוא, ושמין אותו כמו שיכול למוכרו מיד ובמקומו.

ט. האי מאן דזבין מידי לחבריה וקא עייל ונפיק אזוזי לא

קני לא קא עייל ונפיק אזוזי קני

גם במטלטלין¹¹³ יכול לבטל המקח מהמת דוחק המעות, ואפילו משך הלוקח והכניסו לרשותו, כל שהמוכר נכנס ויוצא על שאר המעות, אלא שאם הוא

¹⁰⁹ דמטלטלי מיטב הוא דאי לא מזדבן בהאי מתא מזדבן במתא אחריתי משא"כ בקרקע

¹¹⁰ סמ"ע שם א

¹¹¹ לשיטת הסמ"ע הנזכר משום דמסתמא ניהא למזיק לשלם במטלטלין מבקרקעות שהוא בר קיימא, ומשו"ה קאמר כשב"ד נזקקין משלמין מהמטלטלין, ולמדונו דאף אם אין המזיק לפנינו לגלות דעתו לשלם במטלטלים, אמרינן דמסתמא ניהא למזיק לשלם ממטלטלים, ואף אם הניזק צועק לשלם לו מקרקעות כמשמעות הקרא ממיטב שדהו, אין ב"ד שומעין לו.

¹¹² עיין פתחי תשובה שם א שהביא מחידושי הגאון רע"ק איגר זצ"ל בניטין מ"ח ע"ב [ד"ה המוציא] שכתב דנראה לו דהיינו אותן נכסים שהיה לו בשעה שהזיק דחל החיוב לשלם ממיטב שלו, אבל למה שקונה אחר שהזיק קודם העמדה בדין, אף דצריך לשלם מהם בתורת מיניה כו' [כדאיתא בב"ב דף קנ"ז ע"א], מ"מ ליכא עליהו דין תשלומי מיטב כו', ומסיים דצ"ע לדינא ע"ש

¹¹³ שו"ע ונו"כ שם יא יז

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטלי 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא מציעא

דבר שאינו ניתן לחלוקה כגון בעל חי¹¹⁴ המקח בטל לגמרי אף כנגד המעות שנתן¹¹⁵, ויש אומרים שגם בקרקע שאין בה דין חלוקה הדין כן.

גם כשאין דין עייל ונפיק אזווי, אם המוכר תובע מעותיו וזה אינו נותן לו יכול לבטל המקח שלא אמרו שהלוקח יכול לכופו בקיום המקח כנגד המעות שנתן אלא כשרוצה עתה לסלק שאר המעות, אף על פי שבתחלה היה נכנס ויוצא. אבל אם גם עתה אין לו מעות ורוצה שימתין לו עד שיהיו לו מעות, יכול המוכר לבטל כל המקח, ואפילו לא היה עייל ונפיק ביומו¹¹⁶.

מקח במטלטלין¹¹⁷ והוא דבר שאינו ניתן להתחלק, במקום שמקצת המקח מתבטל מחמת יוצא ונכנס אחר מעותיו, מתבטל כל המקח.

יש אומרים¹¹⁸ שהמוכר חפץ ע"ד לשלם מיד ולא שילם יכול המוכר לבטל המקח. וכל זה דוקא¹¹⁹ כשמשיך בפניו ואז א"צ לומר לו משוך וקנה, אבל כשאומר לו משוך וקנה, קנה ונעשו המעות מלוה ואינו מתבטל בעייל ונפיק אזווי.

¹¹⁴ שסתם בעל חי אינו עומד לשחיטה

¹¹⁵ כיון שאינו ראוי ליחלק ואינו רוצה להיות שותף עמו, ועי' שו"ת אמרי יושר ח"א שדן בקונה חלק מתעודת הגרלה (לאטערי) והיה עייל ונפיק אזווי על שאר המעות אם חשיב כדבר שיש בו דין חלוקה.

¹¹⁶ ואם זקף בפירוש במלוה, אף על פי שהגיע הזמן ולא פרע, מסתבר שאינו יכול לבטל המקח ויש לדון כשנתן לו שיקים לפרעון עבור המקח, והשיקים חזרו ולא נפרעו בבנק, אם יכול לבטל המקח פתחי חושן חלק ח פרק ג הערה סה.

¹¹⁷ שו"ע סימן קצ סעיף יז, כגון בעל חי

¹¹⁸ , וכ"כ במשפט שלום, ובשו"ת צור יעקב סימן סז כתב דה"ה אם קנה חפץ ע"ד לקבלו מיד או למחר, ועבר הזמן ולא קיבל הסחורה, ובתוך כך ירד מחיר הסחורה, שדינו כגולן וצריך לשלם כשעת הגזילה, והיינו כפי שהיה שוה בשעה שהיה צריך ליתן החפץ

¹¹⁹ חידושי רעק"א שם.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

